TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 6, Sayı: 23, Aralık 2019, s. 85-97

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BİÇİCİ

Gaziantep Üniversitesi Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, bicici@gantep.edu.tr

KADİM DOSTLUKTA BİR ÇINAR: BERÇ KERESTECİ TÜRKER¹

Özet

Osmanlı Devleti bünyesinde yüzyıllar boyunca yaşamış ve çeşitli kritik görevlerde bulunmuş olan Ermeni toplumu, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde çeşitli dış kışkırtmalar sonucu yer yer isyan etmişlerdir. Nitekim herkesçe bilinen bu isyanlar sonucu zorunlu yer değiştirme olarak da adlandırılan göçe tabi tutulmuşlardır. Fakat isyancılar ve ayrılıkçılar olduğu gibi devlete sadık olan Ermeni Toplumu üyeleri de bulunmaktadır. İşte bu durum çalışmamızın ana merkezi olan Berç Türker Keresteciyan'ı odak almaktadır. Sadakati, kişiliği devlete ve topluma yararları büyük olan bu kişi, Osmanlı Devleti son bulduktan sonra dahi bu toprakları terk etmeyerek Türk Milletine faydalı işler yapmıştır. Yeni Kurulan Türk Devleti, I. Dünya Savaşından sonra hem ekonomik alanda hem siyasi ve kültürel alanlarda büyük atılımlar yapmak durumundaydı. Bundan dolayı yetenekli, vatansever ve çalışkan kadrolara ihtiyaç duyuyordu. Gazi Mustafa Kemal Atatürk bu durumun farkında olduğu için her alanda yenilikler ve inkılaplar yapmakla kalmayıp bu yenilik ve inkılapları yürütecek kişileri de özenle belirliyor, milletvekilliği süreçlerinde durumu çok yakından takip ediyordu. Berç Türker Keresteciyan'da Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün önem verdiği yeteneklerine güvendiği kişiler içinde yer almaktaydı. Berç Türker Keresteciyan özellikle ekonomi, kültür alanlarında çalışmalar yapmış ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin gerek yerel gerekse de ulusal açmazlarında önemli roller oynayarak Türk Devleti'nin savunuculuğunu yapmıştır. Milletvekilliği döneminde mecliste yapmış olduğu konuşmalara dikkat çekilen bu çalışma Berç Türker Keresteciyan'ın ne kadar vatansever bir kişilik olduğunu gözler önüne sermektedir.

¹Kadim Dostluğun Yüz Yıllık Açmazında Türk-Ermeni İlişkileri Uluslararası Sempozyumu: Toplumsal Bellek, Önyargılar Ve Gerçekler “Kadim Dostlukta Bir Çınar Keresteci TÜRKER.”(Akdeniz Üniversitesi 8-11 Nisan 2015, Antalya) başlıklı, sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

Anahtar Kelimeler: Berç Türker Keresteciyan, Milliyetçilik, Ekonomi, Dış ilişkiler, Meclis.

AN OLD PLANE – TREE FRIENDSHIP: BERÇ KERESTECİ TÜRKER

Abstract

The Armenian community, who lived in the Ottoman Empire for centuries and held various critical positions, rebelled in the last period of the Ottoman Empire as a result of various external provocations. As a result of these revolts, which are known by everyone, they were subjected to migration, also called as forced displacement. But there are rebels and separatists as well as members of the Armenian community who are loyal to the state. This focuses on Berç Türker Keresteciyan, the main center of our study. This person, whose loyalty, personality and benefits to the state and society were great, did not leave the land even after the end of the Ottoman Empire and did useful works for the Turkish Nation. After the First World War, the newly established Turkish State had to make great strides in both economic and political and cultural fields. Therefore, he needed skilled, patriotic and hard-working staff. Because Gazi Mustafa Kemal Atatürk was aware of this situation, he made not only innovations and revolutions in every field, but he also carefully chose the people who would carry out these innovations and revolutions, and he followed the situation very closely in the process of national representation. Berç Türker Keresteciyan was among the people whom Gazi Mustafa Kemal Atatürk trusted his talents. Berç Türker Keresteciyan made studies especially in the fields of economy and culture and he played major roles in both local and national dilemma of Republic of Turkey and made the defense of the Turkish State. This work, which draws attention to the speeches he made in the parliament during his term as a deputy, reveals the kind of patriotic personality of Berç Türker Keresteciyan.

Key Words: Berç Türker Keresteciyan, Nationalism, Economy, Foreign relations, Parliament

GİRİŞ

Milliyetçiliğin, toplumların içerisinde yetişmiş aydınlar ve fikir adamlarının öne sürmüş olduğu yol haritaları ve ortaya koymuş oldukları düşünsel izler sayesinde olgunlaşıp toplumun değişik kesimleri tarafından irdelenen ve belli bir süre sonra ya kabullenilip uygulanan veya kabullenilmeyip dışlanan bir unsur olduğu karşımıza çıktığı görülmektedir. Nitekim Türk Milleti'nin milliyetçiliğe bakış açısı on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda farklılık göstermeye başladığı bilhassa Fransız İhtilali'nden sonra daha sistematik bir şekilde ele alındığı göze çarpmaktadır. Çalışmamızın konusu gereği Türk Milliyetçiliğini oluşturan unsurlar içerisinde hem dönemin şartlarını hem geliştirilen fikir akımlarını ele almaya çalıştık. Osmanlı toplumu içerisinde yaşayan ve Türk Milleti'ne entegre olmuş olan çeşitli topluluklar vardır. Bu toplulukların başında da hiç şüphesiz bir dönem de Millet-i Sadıka olarak adlandırılan Ermeniler bulunmaktadır (Eşki,2016;16-37). Berç Türker Keresteciyan'da milli ve kültürel

TİDSAD

bağlamda Türklük şuurunu kabul etmiş gerek Osmanlı Devleti'nin son dönemleri gerekse de Yeni Türk Devletinin kuruluş aşamasında üstün hizmetleri bulunan Ermeni kökenli bir Türk vatandaşıdır. Hal böyle olunca gerek iç siyasette gerekse de dış siyasette etkin bir rol oynadığı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ve Türk Milleti'nin çıkarlarına en az bir Türk kadar hizmet ettiği görülmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Türkizm'in ve daha sonra Türk milliyetçiliğinin ortaya çıkması ile birlikte Osmanlı aydınları arasında bir Türk bilinci ve gerekçesinin ortaya çıkması için ilk itici güç, İslamiyet öncesi Türklerin tarihini inceleyen Avrupalı Oryantalistler ve Türk dilleri yapılan araştırmalardır. Bu araştırmaların ve çalışmaların Paris'teki Genç Osmanlılara tanıtılmasından başlayarak ilk etkiyi Takip eden aydınlar, dil ve tarih üzerine yaptıkları ek çalışmalarla entelektüel nesiller meydana gelmeye başlamıştır. Bu Türklük bilinci, Osmanlı olmayan Türklerin, Kırım savaşıdan sonra imparatorluğa girmesi ve Osmanlı ve Türk olmayan entelektüellerin Rusya ve Orta Asya'dan gelmesi ile kültürel bir birlikteliğe ilgi duymalarıyla desteklendi. İsmail Gaspıralı, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Hüseyinzade Ali ve diğerleri gibi Osmanlı Türkleri, Entelektüeller arasında kökleşmeye başlayan Türklerin düşüncelerine rağmen, Türk milliyetçiliği, Osmanlıların idealleriyle doğrudan çeliştiği için uygun bir siyasi seçenek değildi. İmparatorluğun gayrimüslim ve Türk olmayan Müslüman nüfus hala imparatorluk nüfusunda önemli bir yer tuttu ve Abdülhamit II, benzer düşünceleri paylaşmasına rağmen siyasi Türkçülüğü bastırmaya çalıştı (Ertan 2005;33).

Osmanlı İmparatorluğu'na baktığımızda Türk Milliyetçiliğini alevlendiren unsurların başında bilhassa Balkan Savaşları sonrasında bölge topraklarının büyük bir bölümünün elden çıkması sonrası yaşanan hadiseler gelmektedir. Bu durum doğal olarak da Türk Milliyetçiliğinin bir süre sonra siyasi alana da kaymasına sebebiyet vermiştir (Duran,2011;87). Balkan Savaşları sonrasında Hristiyan tebaanın Osmanlı İmparatorluğu'ndan kopması, İmparatorluğu büyük oranda Müslümanların yaşadığı bir ülke haline getirmiş ve Osmanlılık siyasetini gözden düşürmüştür (Karakaş,2000;134). Hristiyanların Osmanlı'dan kopması ve Balkan toplumlarında milliyetçiliğin siyasi alanda etkin olması Rus Çarlığı'nın büyük desteği sayesinde olmuştur. Rus Çarlığı Panславизм'i yaymak amacıyla Osmanlı İmparatorluğu içindeki Ortodoks muhalefeti teşvik etmiştir (Karakaş,2000;28).

Berç Türker Keresteciyan

Berç Türker 1870'de Afyonkarahisar'da doğmuştur. Galatasaray ve Robert kolejlerinde öğrenim görmüştür. Ermenice, Fransızca, İngilizce, Rumca, Almanca, İtalyanca ve İspanyolca dillerini bilmekteydi. İktisat ve maliye uzmanı olan Türker, mütareke yıllarında Osmanlı bankası müdürlüğü, T.C. Ziraat Bankası yönetim kurulu ticaret bakanlığı üyeliği ve Hilâl-i Ahmer (Kızılay) cemiyeti ikinci başkanlığı gibi görevler yapmıştır. 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra başlayan milli mücadeleye destek vermiştir (Bolat Bozaslan, 2017; 130). Kurtuluş Savaşı sırasında Türkiye'ye yararlılık gösteren ve Atatürk'ün Samsun'a çıkışı sırasında, Mustafa Kemal Paşa'ya, avukatı Saadettin Ferit Bey (Talay) aracılığıyla, İngilizlerin Karadeniz'de kendilerini taşıyan gemiyi torpilleyeceklerini gizlice haber vermesi üzerine bandırma vapurunun, Mustafa Kemal'in emriyle kıydan seyretmesine vesile oldu. Sakarya Savaşı'nda kullanılan topların evvelce sökülmüş ateşleme

TİDSAD

mekanizmaları Türker'in borç verdiği 15.000 liralık şahsi tasarrufu ile Teşkilât-ı Mahsusa tarafından gizlice geri alınmıştır. Ermeni kökenli vatandaşların kurduğu, gerek kurtuluş savaşı sürecinde gerekse Lozan Konferansı sürecinde Türkiye'de hayatlarını idame ettiren Ermeniler olarak geleceklerini ve kendilerini ilgilendiren konularda TBMM lehine tavır koyan Türk Ermeni Teali Cemiyeti'nin üyelerindendir. Berç Keresteciyan'a 1936 yılında Atatürk tarafından "Türker" soyadı verilmiştir. Cumhuriyet döneminde TBMM'ye giren ilk ermeni parlamento üyesi olup, 1934-1942 yılları arası bağımsız afyon milletvekili seçilmiştir.

Berç Türker Keresteciyan hakkında daha detaylı bilgi verecek olursak;

Tablo 1

Berç Türker'in doğum yeri ve bölgeyle olan ilgisi

Milletvekilleri	Doğum Yeri
Berç Türker (Kigorkberç Keresteci)	İstanbul

Tablo 2

Berç Türker'in künye bilgisi

Milletvekilleri	Doğum Tarihi	Ölüm Tarihi	Cinsiyet	Kaç Yıl Yaşadı
Berç Türker (Kigorkberç Keresteci)	1871	1949	Erkek	78

Tablo 3

Berç Türker'in medeni durumu ve çocuk sayısı²

Milletvekilleri	Medeni Durumu	Çocuk Sayısı
<i>Berç Türker (Kigorkberç Keresteci)</i>	Evli	1

Tablo 4

Berç Türker'in eğitim durumu

Milletvekilleri	Eğitim
<i>Berç Türker (Kigorkberç Keresteci)</i>	Mekteb-İ Sultâni Ve Robert Koleji

Tablo 5

Berç Türker'in bildiği yabancı diller

Milletvekilleri	Yabancı Diller	Bildikleri Dil Sayısı
Berç Türker (Kigorkberç Keresteci)	Ermenice, Rumca, Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca, İspanyolca	7

Tablo 6

Berç Türker'in mesleki durumu³

Milletvekilleri	Meslekleri Ve Görevleri	Madalyası

² TBMM Arşivi, Milletvekili Tercüme-i Hal Evrakı- Sicil Dosyaları, T.B.M.M. Albümü. Cilt, SGK Arşivi Şahsi Dosyalarından derlenmiştir.

³ TBMM Arşivi, Milletvekili Tercüme-i Hal Evrakı- Sicil Dosyaları, T.B.M.M. Albümü I.Cilt, SGK Arşivi Şahsi Dosyalarından derlenmiştir.

<i>Berç Türker (Kigorkberç Keresteci)</i>	Bankacılık, İktisat Ve Maliye, Kızılay Iı. Başkanı	Beyaz Şeritli İstiklal Madalyası
---	--	--

Tablo 7

Berç Türker'in milletvekili olduğu tarihler⁴

Milletvekilleri	Milletvekili Olduğu Tarihler
<i>Berç Türker (Kigorkberç Keresteci)</i>	1935-1939, 1939-1943, 1943-1946

Tablo 8

Milletvekillerinin milletvekili olduğu dönem sayısı ve dönemleri

Milletvekilleri	Dönem Sayısı	Hangi Dönemler
<i>Berç Türker (Kigorkberç Keresteci)</i>	3	V., VI. VII

Tablo 9

1935-1946 Berç Türker (Kigork Berç Keresteci) 'in Afyonkarahisar milletvekillerinin yasama faaliyetleri.

Milletvekilleri	Teklifler	Takrirler (Önergeler)	Söz Aldığı Konuşmalar	Üyelerle İlgili İşler	Demeçler Söylevler	Sualler Ve Bunlara Verilen Cevaplar	Toplam
Berç Türker (Kigorkberç Keresteci)	4	1	95	0	0	0	100

Tablo 1

TBMM yasama faaliyetleri analizi (1935-1939)⁵

Milletvekilleri	Teklifler	Takrirler (Önergeler)	Söz Aldığı Konuşmalar	Üyelerle İlgili İşler	Demeçler Söylevler	Sualler Ve Bunlara Verilen Cevaplar	Toplam
Berç Türker (Kigorkberç Keresteci)	3	1	34	0	0	0	38

Tablo 11

TBMM yasama faaliyetleri analizi (1939-1943)⁶

Milletvekilleri	Teklifler	Takrirler (Önergeler)	Söz Aldığı Konuşmalar	Üyelerle İlgili İşler	Demeçler Söylevler	Sualler Ve Bunlara Verilen	Toplam
-----------------	-----------	--------------------------	--------------------------	-----------------------------	-----------------------	-------------------------------------	--------

⁴ TBMM Arşivi, Milletvekili Tercüme-i Hal Evrakı- Sicil Dosyaları, T.B.M.M. Albümü I.Cilt,SGK Arşivi Şahsi Dosyalarından derlenmiştir.

⁵ T.B.M.M. Açık ve gizli celse zabıtları esas alınarak hazırlanmıştır.

⁶ T.B.M.M. Açık ve gizli celse zabıtları esas alınarak hazırlanmıştır.

						Cevaplar	
Berç Türker (Kigorkberç Keresteci)	0	0	36	0	0	0	36

Tablo 12

TBMM yasama faaliyetleri analizi (1943-1946)

Milletvekilleri	Teklifler	Takrirler (Önergeler)	Söz Aldığı Konuşmalar	Üyelerle İlgili İşler	Demeçler Söylevler	Sualler Ve Bunlara Verilen Cevaplar	Toplam
Berç Türker (Kigorkberç Keresteci)	1		25				27

Berç Keresteciyan Türker, Büyük Millet Meclisi'nin ekonomi konusundaki çalışmalarında söz sahibi olup, Atatürk tarafından 1923 ile 1933 yılları arasında bütçe ona hazırlatılmıştır. Bir raporu 4 Eylül 1944 yılında kaleme almış ve Afyon ilinin ziraî, iktisadî, ticarî ve sinâî durumları ile nâfia işleri hakkında 111 sayfalık çok geniş bir rapor hazırlamıştır.

Berç Türker'in, Türk kültürüne ve Türkiye'ye büyük bağlılığı vardı. 1945 yılında Klâsik Türk Müziğini radyolarda yasaklanması konusunda yapılan bir tartışmada; “Millî Türk Musikisi memleketten asla kalkmamalıdır fikrindeyim. Çünkü her milletin kendine mahsus millî bir musikisi vardır. Evet, Garp musikisi fevkalade güzel bir musikidir, bendeniz de öğrenmişimdir, fakat bu millî musiki değildir. Eğer biz millî musikimizi kökünden baltalarsak bu bizim için ayıptır ve züldür” diyerek Türk kültürünün hiçbir şekilde yasaklanmasının uygun olmayacağı konusunda tavrını net bir şekilde koymuştur. Bununla birlikte ülkenin tabii güzellikleri ve ormanlarına karşı da oldukça duyarlıdır. Artan orman yangınları ve alınan önlemler konusunda tarım bakanlığına soru önergeleri vermiş ve dikkatleri bu yöne çekmiştir. 8.10.1935 tarihinde yine böyle bir soru önergesinde Türker şu ifadeleri kullanmaktadır; “sual takriri-memleketimizin, dünyada en güzel bir yurt olduğunu hiç kimse yadsıyamaz. Yurdumuzun çok faydalı güzelliklerinden biri ormanlarımızdır. Esefle görüyoruz ki her sene orman yangınları o güzel yerleri harap ediyor çöle çeviriyor... Acaba ilgili tarım bakanlığı, bu acıklı durumun önüne çabucak geçebilmek için ne gibi çetin ve sert tedbirler almıştır? Lütfen Yüksek Kamutay'ı aydınlatmalarını rica ederim. Türk milleti olarak, ormanlar konusunda Berç'in hassasiyetin yarısına sahip olsaydık eminim memleketimiz daha yaşanılır, orman bakımından zengin bir yer olurdu.” Şimdi bile ormanları bu şahsiyet kadar önemseyen biri yok diyebiliriz.

Berç Türker Keresteciyan'ın Mustafa Kemal Atatürk ile bağları çok eskiye dayanmakta olup bu sıkı bağlar Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun yolculuğu esnasında başlar. Gizlice Samsun'a hareket eden Mustafa Kemal hakkında ihbar edilmesi üzerine harekete geçen İngiliz İşgal Kuvvetleri komutanlığı Mustafa Kemal'in gemisinin Karadeniz'e açıldıktan sonra ilgili gemiyi torpille vurmak suretiyle batırmayı planlıyordu. Fakat işte bu noktada bu değerli bilgiyi alan Berç Keresteciyan hızlı bir şekilde harekete geçerek Mustafa Kemal'in yakınlarından olan Sadettin Ferit Bey'e bu tehlikeli durumu olduğu gibi izah etmiş ve bu bilgiyi alan Mustafa Kemal hızlı bir şekilde gerekli tedbirleri alarak geminin kıyıya yakın bir şekilde hareket etmesi talimatını vermiştir. Bu değerli bilgi sayesinde güvenli bir şekilde Samsun'a ulaşabilen Mustafa kemal aynı zamanda da Kurtuluş Savaşı'nın da ilk adımını atmış bulunuyordu. Zamanla işgal

kuvvetleri olan İngilizlerin güvenini kazanan Berç Türker Keresteciyan böylelikle Milli Mücadelenin en değerli isimleri arasında yer almıştır(Dabagyan, 2013;6)

Berç Keresteciyan Türker, Kurtuluş Savaşı esnasında Mustafa Kemal'e ve Milli Mücadele'ye büyük katkı ve destekleri olmuştur. Ayrıca T.B.M.M.'nin 5. Dönem, 6. Dönem ve 7. Dönem'inde (1935–1946) Atatürk'ün gayrimüslimler için ayırma kararı aldığı kontenjanlardan milletvekili seçilerek, Afyonkarahisar milletvekilliği yapmış Ermeni asıllı Türk iş adamı ve siyasetçidir. Berç Keresteciyan Türker, Cumhuriyet döneminde milletvekilliği yapmış on iki gayrimüslim vatandaştan (1962 Senato'su ile 13) bir tanesidir. “Türker” soyadı kendisine, 21 Haziran 1934 tarihinde kabul edilen “Soyadı Kanunu” ile birlikte, bizzat Atatürk tarafından verilmiştir (Turan, 2007;8).

Berç Türker Keresteciyan Kurtuluş Kurtuluş Savaşı esnasında ve akabinde ulusal konulara çok büyük önem göstermiştir. Belki de bunlardan en önemlisi Gazi Mustafa Kemal Atatürk ‘ün de "Kırk asırlık Türk yurdu yabancı elinde kalamaz!" "Hatay benim namusumdur." söylemiyle önemini ifade etmiş olduğu Hatay meselesine göstermiş olduğu yoğun ilgi ve alakadır. Nitekim meclis konuşmalarından da anlaşılacağı üzere düşünceleri ve söylemleri şu yöndedir;

Berc Türker (Afyon Karahisar) Sayın arkadaşlar, Bu gün İskenderun ve Antakya'daki 300 000 Türk kardeşlerimiz anavatana kavuşmak için gözyaşları döküyorlar. Ve bu gün, 18 milyon Türk yurdasın bu sevgili kardeşlerinin feci vaziyetini görerek, kalpleri helecan içindedir. Bunları kurtarmak hepimizin mukaddes vazifesidir. Mesele, teahhür kabul etmeyecek derecede önemlidir. Hak, mantık, siyaset bizim lehimizeyiz. Biz, daima haklı işlerde metanet gösteririz, talebelerimizi dostane surette halletmek isteriz. Dostumuz Fransa'nın hakşinaslığından eminiz. Ancak, bu dost Devlete anlatmak lazımdır ki, İskenderun ve Antakya meselesi bizim için hayati ve müstacel bir meseledir. Memnuniyetle görüyoruz ki, pek muhterem İsmet İnönü Hükümeti Sancak meselesini 50k ciddi surette takip ediyor ve Fransa Hükümeti ile müzakerat devam ediyor. Ancak siyasi konuşmalar, notalar teatisi ve Fransa tarafından ileri sürülen teklifler, dolayısıyla İskenderun ve Antakya meselesi derhal halledilebilecek mahiyette değil gibi görünüyor. Binaenaleyh, bizim iddialarımıza ve arzularımıza rağmen, yüksek diplomasi kaidelerine has olan sürüncemeler devam ederse, Sancaktaki 300 bin aziz kardeşlerimizin vaziyeti ne olacaktır? Bunlar tazyik altında ve endişe içinde mi yaşayacaklardır? Fransa Devletinin, mandater vaziyetini terk etmek üzere olduğunu da unutmayalım. Mesele halledilinceye kadar sancaktaki kardeşlerimizin tazyik edilmeyeceklerine dair acaba Sayın Hükümetimiz dost Fransa'dan teminat almış mıdır? Hiç şüphe yoktur ki, bizi ehemmiyetle işgal eden bu önemli mesele bizim lehimize olarak hitam bulacaktır. Çünkü muhterem İsmet İnönü Hükümeti Ulu Önderin yüksek direktifleri altında ve sulh çerçevesi içinde daima siyasi zaferler kazanmıştır ve bu defa dahi hakkın zaferi olacaktır ve Fransa Devleti, Türkiye Cumhuriyetine karşı samimi dostluğunu ispat etmiş, olacaktır (Türker 5. Dönem 13. Cilt 8. Birleşim - Sayfa 76).

Böylelikle hem dış siyasetin getirmiş olduğu yükümlülükleri göz önünde bulundurarak hem de milli bir meseleye en az bir Türk kadar eğilerek ülke sevdasını göstermiştir.

Her fırsatta ve defaten Hatay konusunun altını çizen Berç Türker Hatay meselesi Türkiye Cumhuriyeti Devleti lehine çözülene kadar konunun yılmaz bir savunucusu olmuştur. Gerek

meclis söylemlerinde gerekse de siyasi yaşamının içinden bu konuyu asla çıkarmamış bilakis sürekli üstüne gitmiştir. Şöyle ki;

Berc Türker (Afyon Karahisar) Sayın arkadaşlar, Türklerin, büyük bir ekseriyet ile asırlardan beri hâkim oldukları vatan parçası Hatay'ın, ana; vatana merbut bulunmasını, her Türk yurttaşı gibi ben de görmek isterdim. Hatay davası, Türkü ta canından alakadar eden milli bir varlık meselesi olmuştur. Bu gün Hatay'ın tam bir istiklalini temin etmek sureti ile elde ettiğimiz siyasi muvaffakiyetle, Türkiye Cumhuriyetinin ne kadar sulhperver olduğunu parlak bir surette göstermiş olduk. Fakat sulhperverlik zaaf alameti değildir. Sulhu muhafaza etmek için çok kuvvetli olmak gereklidir. Bu gün kahraman Türk ordusu yenilmez, yılmaz bir kuvvettir. Eğer Hatay davası meselesinde diplomatik sürüncemelerle bizi avundurmak siyaseti takip edilmiş olsaydı bizim hüsnüniyetimiz ihlal edilmiş olacaktı. Hiç inkâr olunmaz ki, bu ateşli ihtilafın dostane surette halli içinde, Cemiyeti Akvamın da ne kadar faydalı bir teşekkül olduğu tebarüz etti. Yüksek Türk diplomasisinin sulh çerçevesi içinde teklif ettiği Hatay rejiminin Fransa Hükümeti tarafından nihayet kabul edilmesi ehemmiyetle kaydedilebilir, çünkü Fransa Hükümeti, Türkiye ile mevcut olan dostluğunu muhafaza etmek arzusunda bulunduğunu ispat etti. Şükranla gördük ki, dost İngiltere ve diğer dost Devletler, Hatay davasının sulhan neticelenmesi için büyük gayretler sarf ettiler. Hak, mantık ve adalet müstenit olan teklifimizle, hem Fransız siyasetine uygun bir sureti tesviye bulduk ve hem de komşumuz Suriyelilere dost eli uzatmış olduk. Ancak, Türk ulusunun kalbinde bir acı kalmıştır. Bu teessürün sebebi, üç aydan beri Hatay'daki aziz kardeşlerimizin çektikleri ıstırap ve onlara karşı tertip edilen fesatkar tahrikâtıdır. Bu hadiselerin, Suriye'deki mandater Hükümet tarafından menedilmesi lazım gelirdi. Türk ulusu, neciptir, samimidir ve sabırlıdır. Muvaffakiyetle neticelenen bir iste, geçmişi çabuk unuttur. Artık, bundan böyle Hataylı kardeşlerimiz sulh ve selamet içinde yasayacaklardır. Ve ebediyen bahtiyar olacaklardır. Montrö'deki siyasi zaferimizden sonra, bu defa da, yine Ulu önderimiz Atatürk'ün yüksek ilham ve direktiflerini büyük bir imanla takip eden, çok sayın İsmet İnönü Hükümeti, Hatay meselesini de müşterek emniyet ve sulh çerçevesi içinde başardı ve Türkün san ve şerefi ile mütenasip bir anlaşma yaptı ve yeni bir zafer daha kazandı. Hatay'ın resmi lisani Türkçe olması, mali ve idari islerin dahi Hataylıların lehine neticelenmesi, sevinç ve iftiharla yâd edilir. Hatay'ın istiklal bayrağı Hatay'ın üstünde ebediyen dalgalandıkça, asil ve kahraman Türkü temsil edecektir ve kardeşlik timsali olacaktır, muhabbet sembolü olacaktır. Atatürk'ün emrine yekvücut olarak daima amade bulunan Türk ulusu, elde edilen siyasi zaferden ve Hataylı kardeşlerimizin tam bir muhtariyet kazanmış. olmalarından dolayı, sonsuz sevinç içindedir. “*Yaşasın Türk ulusu, yasasın Ulu şefimiz Atatürk, yasasın Türkiye Cumhuriyetinin şerefli İsmet İnönü Hükümeti, yasasın kahraman ordu yasasın Hataylı kardeşlerimiz*”. (Türker, 5. Dönem 15. Cilt 30. Birleşim - Sayfa 168). Yine bu konuşmasından da anlıyoruz ki Hatay meselesinin ne kadar önemli olduğunun yanında bu durumun barışçıl yollarla ama bedelini de ödemeyi göze alarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti lehine çözülmesi gerektiğini vurguladığı gözler önüne serilmiştir. Çünkü Hatay hem Misak-ı Milli sınırları içinde olup hem de çok uzun zamanlardan beri Türk yurdu hüviyetini sürdürmektedir.

Hatay'ı doğrudan doğruyan alakadar eden yukarıda vurguladığımız gelişmeler meydana gelirken, amaçlarının Hatay'ı Anavatan Türkiye'ye bağlamak olmak olduğu anlaşılan Hatay Türkleri adına Antakya-İskenderun ve Havalisi Halk Gurup İdare Heyeti bir mektupla doğrudan Mustafa Kemal Atatürk'e konuyu ileterek, Hatay Türklerinin Millî Mücadele yıllarından beri

yaptıkları mücadeleler ve içinde bulundukları durumu şu şekilde ifade etmişlerdi⁷, “...biz Hataylıları Anavatan’a ilhaktan başka herhangi bir şekli idare ne tatmin eder, ne de millî varlığımızı korur. Senelerden beri yapılan tecrübeler bu hakikati bütün çıplaklığıyla tezahür ettirdiği halde sırf Anavatana yüksek siyasetine uygun hareket etmiş olmaklığımız için bu defalık Fransızların alakalarının tamamen kat’ ile tam müstakil ve muhtar bir idare talebinde bulunmak mecburiyetinde kaldık. Kurulacak muhtar bir idare Türkiye’nin kontrolü altında olmazsa aynı feci akıbetle karşılaşılacaktır. Mamafih bizi bizden daha iyi düşünen, koruyan yüce varlığımıza, tensip ve iradenize amadeyiz” şeklinde istek, duygu ve temennilerini ifade etmişler⁸.

Milliyet fikrinin yâda milliyetçilik düşüncesinin sadece salt ırki bir anlam taşımadığını hayatın her alanında mensubu olduğu devletin ve milletin çıkarları için harekât etmeyi gerektirdiğini bizlere gösteren belki de en önemli örnek Berç Türker Keresteciyan’dır. Öyle ki sosyal siyasal konuların yanında ekonomik ve kültürel konularda da Türk milletini yüceltici çalışmalarda ve söylemler de bulunmuş olduğu görülmektedir.

B. Türker (Afyon Karahisar) — Sayın arkadaşlar; bendeniz çok kısa maruzatta bulunacağım. Arkadaşlar musikiden bahsettiler. Bendeniz Milli Türk müziğini memleketten asla kalkmaması fikrindeyim. Çünkü her milletin kendine özgü milli bir müzik kültürü ve hafızası vardır. Evet, Batı müziği oldukça güzel bir müzik türüdür, bendeniz de öğrenmişimdir, fakat bu bizim yani Türk Milletinin milli musiki değildir. Eğer biz milli müziğimizi kökünden baltalarsak bu bizim için çok ayıptır ve züldür. (Türker, 7. Dönem 20. Cilt 14. Birleşim - Sayfa 185-186). Milli müzik vasıtasıyla aslında Milli kültürün de koruyuculuğunu yapmıştır.

Berç Türker (Afyon Karahisar) — Saygı değer arkadaşlarım; 1935 C : İ Bendeniz sayın arkadaşım Halil' Menteşe kadar elegan bir hatip olmadığım için söyleyeceğim sözleri okumak suretiyle söylemek istiyorum. Müsaadenizi dilerim (Buyurun sesleri). Saygı değer arkadaşlar; bütçenin heyeti umumiyesi müzakere edilirken müsaade buyrulursa memleketimizin menafime ve malî işlerine dair etraflı mülâhazatımı bu vesile ile arz etmek isterim. Vergilere dair noktai nazarım şudur: Hükümet memleketimizin mübrem ihtiyacatına göre vergiler vazeder ve mükellef bunu seve seve verir. Çünkü bu vatanî bir borçtur. Yine Hükümet yeni ve mübrem bir ihtiyaç karşısında yeni bir vergi teklifinde bulunur. işte ben diyorum ki, Maliye bakanlığı vergi teklif ederken bir taraflı cepheden değil, iki taraflı cepheden yürümek suretiyle vergi teklifinde bulunmalıdır. Yani her ne şekilde olursa olsun yeni vergiler teklif edilmezden evvel Maliye bakanlığı memleketimizin her tarafında arizü amik tetkikat yapmalı ve her sınıf mükellefin malî vaziyetini anlamalıdır. Meselâ, bir şehirde bir kaç dükkân kapanıyorsa yahut başka bir yerde tüccar iflâs ediyorsa veyahut çiftçi borcunu ödeyemiyorsa bunların sebeplerini araştırmalı ve ona göre tedbirler ittihaz etmelidir. Mükellef bir altın madeni ise, bu madenin randıman kabiliyetini etüt ederek anlamak lâzımdır. (Enquete sur place) yani yerinde tetkikat yapılmaksızın mükelleflere ait vergi gelirlerini tahmin etmek doğru değildir. Muhammen varidat sağlam esaslara istinaden gösterilmelidir ki, masrafı yapanlar müsterih olsunlar.

⁷ <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-61/arsiv-belgeleri-isiginda-sancak-hatayin-bagimsizlik-surecinin-ilk-asamasi-ve-turkiye>

⁸ Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, Arşiv: IV-18-C. Dosya, 74-1. Fihrist No: 8-1 ve 11 Belge için bkz. Belge Ek:1 ve Ek: 5.

Maliyede yeni teşkilât yapılıyor dediler. Bu meyanda daimî bir ranssenyiman bürosu teşkil edilmelidir. (Türker, 1935 yılı Muvazenei Umumiye kanun lâyihasındaki sözleri, 1935;165)

Yeni Türkiye devletinin hâkimiyet konusu ve toprak bütünlüğü de Berç Türker Keresteciyan'ın her zaman gündeminde olan bir konudur. Nitekim dönemin en can alıcı mevzu olan boğazlar meselesi de bu konuya dâhil olmuştur. Bu konunun gündeme gelmesi ise Rusya'nın Boğazlar ve İstanbul üzerinde hak iddia etmesi ve 2. Dünya savaşı emarelerinin görüldüğü olması diye özetleyebiliriz.

Berç Türker (Afyonkarahisar) —Sayın arkadaşlar; Çanakkale Boğazının stratejik noktai nazardan ne kadar ehemmiyetli bir mevki olduğunu harbi umumide gördük. Orada en kuvvetli milletlerden olan İngiltere ve Fransa Donanmaları ile ve birçok askerleri ile Boğazı cebren geçmek istediler, Boğazın iki tarafını istilâ etmeye çalıştılar. Oranın mukaddes topraklarını altüst ettiler ve o civarları cehenneme çevirdiler, fakat Türkün gülleleri düşmanın zırhlılarını batırdı. Türk askerinin kahramanlığı ve çelik müdafaası, düşmanı ricate icbar etti. O zaman düşmanlarımız ve dünya âlem anladı ki Türk askeri kahramandır, yenilmez, yılmaz bir kuvvettir. İşte bundan dolayıdır ki Lozan'da ve bilhassa İngiltere Çanakkale Boğazının açık kalmasını istediler, ısrar ettiler. Biz, diğer meselelerde elde ettiğimiz muvaffakiyetlere karşılık olarak, Çanakkale meselesini tatlıya bağlamıştık, fakat ruhumuzda, kalbimizde Çanakkale mevcuttu, yaşıyordu. Orada vatan uğruna kanını döken Türk şehitlerin ruhları her gün bizi bekliyorlardı Lozan muahedesinden sonra, dünya ahvali büsbütün değişti, gittikçe vahamet kesbetti ve öyle mühim hadiseler oldu ki, artık bizim yurdumuzun kapısını açık bırakamazdık. O mukaddes topraklara kavuşmak zaman gelmişti. Türkiye Cumhuriyeti bir «grande puissance europeenne» olmuştur. Yani Avrupalı büyük devletler sırasına geçmiştir. Binaenaleyh yurdumuzun müdafaası için Çanakkale Boğazına hâkim olmaklığımız elzemdir.⁹ (Türker, 5. Dönem 12. Cilt 81. Birleşim; 317-318-31)

Dahası Berç Türker Keresteciyan, milletvekilliği beşinci dönem seçimlerinde yayımlamış olduğu bildirgede “Bendeniz bir Türk Vatandaşım bu memleketin ilerlemesine katkıda bulunmak için tüm gücümle çalışmak benim en büyük idealimdir. Nasıl ki kahraman Türk askeri memleket savunmasında üstün bir gayretle çalışıyorsa, bence benim gibi Cumhuriyetçi vatandaşlarında idari işlerde bir o kadar emek harcayacağı düşüncesindeyim. Ben yüce Atatürk'ün tesis ettiği Cumhuriyetin bir ferdiyim bu nedenle Halk Fırkası'nın çizmiş olduğu devletçi, milliyetçi, laik, inkılapçı, halkçı programını beğenen vatandaşların bana oy vereceğinden kati suretle eminim.” (ÇAKIRBAŞ, 2017;58), Diyerek Türk Milletine, Atatürk'e ve Türkiye Cumhuriyeti devletine derin bağlarla bağlı olduğunu tekrar dile getirmiştir.

Berç Türker Keresteciyan'ın yoğun çabaları ve konuyu sürekli gündemde tutarak hem ulusal hem de uluslararası kamuoyunda paylaşması neticesinde Türkiye'nin de girişimleriyle 1923 yılında kabul edilen Boğazlar Sözleşmesi'nin değiştirileceği konferans 22 Haziran 1936 tarihinde İsviçre'nin Montreux şehrinde toplandı. Toplantı neticesinde Boğazlar meselesinin nihai çözümü olan “Montreux Boğazlar Sözleşmesi”¹⁰ 20 Temmuz 1936 tarihinde imzalandı.

⁹ Boğazların tâbi olacağı usule dair mukavelenamenin yerine kaim olmak üzere Montrö'de imza edilmiş bulunan yeni mukavelenamenin tasdikine dair kanun münasebeti ile sözleri.

¹⁰ http://sam.baskent.edu.tr/belge/Montro_TR.pdf, Boğazlar Rejimine İlişkin Olarak, Montreux'de 20 Temmuz 1936' Da İmzalanan Sözleşme.

Bu sözleşmenin tarafları şunlardır; Türkiye, İngiltere, Fransa, Sovyet Rusya, Japonya, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan ve Yugoslavya ilgili sözleşmeye imza atarak dahil oldular. Sözleşme 20 yıllık bir süreyle yürürlüğe girmiş olmasına rağmen taraf olan devletlerin hiçbirinin tersine bir karar almaması nedeniyle halen yürürlükte kalmaya devam etmektedir. İtalya ise Montreux Boğazlar Sözleşmesi'ne 1938 yılının Mayısında dahil olmuştur. Montreux Konferansı Türk-İngiliz ve Türk-Sovyet ilişkileri için bir dönüm noktasıdır. Türk-İngiliz yakınlaşması bu konferansın en önemli sonuçlarından biridir. Tarihi bir gerçek apaçık ortadadır ki İngilizlerin Boğazlar Sorununda Türkiye lehinde tavır almaları Türkiye Devleti'ni Boğazların mutlak otoritesi yapmaya yetmiştir. Çünkü İngiltere, Akdeniz'de güçlü bir İtalya istememiştir. Ve bu amacına ulaşmak için Türkiye'nin lehine hareket ederek sorunun tarafı olan Türkiye'yi kendi tarafına çekmeye çalışmıştır¹¹.

SONUÇ

Genel manada milliyetçilik denen olgu siyasi ve sosyal anlamda 19. Yüzyılın başlarından itibaren kendini hissettiren fakat ilk gerçek manada ilk etkilerini 1789 Fransız İhtilali ile ortaya koyan bir fikir akımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Konumuz gereği Türk Milliyetçiliği ekseninde yer alan Berç Türker Keresteciyan isimli aslen Ermeni kökenli olan Türk vatandaşı cephesinden ele alınarak işlenmiştir. Özel manada Türk kökenli olmayan bir vatandaşın kendini ne kadar derinden Türk hissettiğini dönemin olaylarına ve Türk milleti çıkarlarına büyük bir titizlikle eğilerek çalışmalar sürdürdüğü çarpıcı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Milliyetçilik konusunda en önemli konulardan biri de İttihat ve Terakki Cemiyeti ve bu cemiyete mensup olan kişilerdir. Bunların başında da Enver Paşa, Ziya Paşa ve Cemal paşaların ırki kökenine de baktığımızda Türk asıllı olmadıkları fakat ileri derece Türkçülük ve Türk Milliyetçiliği yaptıkları görülmektedir. Bu örneklemeden de anlaşılacağı gibi Türk Milliyetçiliği yapmak için ırki olarak Türk olmanın pek de önemi olmadığını göstergesidir.

Berç Türker Keresteciyan'da bu örnekleme uygun olarak aslen Ermeni kökenli Osmanlı vatandaşı olmasına rağmen, herkesçe bilinen ve 1915 Ermeni olayları akabinde Tehcir Kanunu ile birlikte bilhassa Avrupalı güçlerin de yaşanan bu olayları körüklemesi neticesinde yüzyıllardır birlikte yaşayan iki ulusun birbirine düşman addedilmesine karşı çıkararak resmen Türkçülük yapmıştır. Soy isminden de anlaşılacağı üzere gerçek manada da "TÜRK ER"liği yapan Berç Keresteciyan'ın hayat hikyesi değil yerindeyse Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Türklük bilinci adına söylemiş olduğu "Ne Mutlu Türk'üm Diyene" sözünün vücut bulmuş halidir.

Çünkü "Ne Mutlu Türk'üm Diyene" sözü ırki bir Türklüğü temsil etmez Atatürk Milliyetçiliği olarak da tanımlanan ve 1982 Anayasasıyla da Anayasamıza giren bu tanımlama aslında fikren, zihnen, ruhen kendini Türk hissedebilmeyi ifade etmektedir. Diğer yandan Atatürk Milliyetçiliğine baktığımızda Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içerisinde yaşayan ortak geçmiş ve paydaya sahip olan her birey Türk olarak addedilmiştir. Anayasamızın vatandaşlık tanımı da aynı yönde olup aynı anlamı ifade etmektedir.

Belki de bu sebeptendir ki Tarihin belli bir döneminde halk tarafından "Millet-i Sadıka" olarak adlandırılan Ermeni toplumu, sağdıklıklarının yanı sıra Türk milletine yapmış oldukları

¹¹ <http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/montro-montreux-bogazlar-sozlesmesi-368>

faydalı hizmetler neticesinde bu ünvanı aldıkları var sayılabilir. Bu tezin en önemli ispatlayıcısı da çalışma konumuzun merkezinde yer alan Berç Türker Keresteciyan olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- Berç Türker (Afyonkarahisar): 1935 Yılı Muvazenei Umumiye Kanun Lâyihasındaki Sözleri (Sayfa 165)
- Berç Türker (Afyonkarahisar) : Boğazların Tâbi Olacağı Usule Dair Mukavelenamenin Yerine Kaim Olmak Üzere Montrö'de İmza Edilmiş Bulunan Yeni Mukavelenamenin Tasdikine Dair Kanun Münasebeti İle Sözleri (5. Dönem 12. Cilt 81. Birleşim - Sayfa 317-318-319)
- Berç Türker (Afyonkarahisar) : Hatay Muvaffakiyetinden Dolayı Açılan Müzakere Münasebet ile Sözleri (5. Dönem 15. Cilt 30. Birleşim - Sayfa 168)
- Berç Türker (Afyonkarahisar) : İskenderun Ve Antakya Meselesi Münasebet ile Sözleri (5. Dönem 13. Cilt 8. Birleşim - Sayfa 76)
- Berç Türker: 1946 Yılı Basın Ve Yayın Genel Müdürlüğü Bütçesi Münasebetiyle-Sözleri (7. Dönem 20. Cilt 14. Birleşim - Sayfa 185-186)
- Bolat Bozaslan, Neslihan, 28 Günlük İktidar: Salih Paşa Hükümeti, Gaziantep University Journal Of Social Sciences, 16 (1) , 129-135, S. 130, 2017.
- Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, Arşiv: Iv-18-C. Dosya, 74-1. Fihrist No: 8-1 Ve 11 Belge İçin Bkz. Belge Ek:1 Ve Ek: 5.
- Duran, Murat, “Türk Milliyetçiliğinin Üç İdeoloğu: İsmail Gasıralı, Yusuf Akçura Ve Ziya Gökalp”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Siyaset Ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı Ankara, 2011.
- Ertan, Semi, An Armenian At The Turkish Parliament In The Early Republican Period: Berç Türker-Keresteciyan (1870-1949) / Erken Cumhuriyet Döneminde T.B.M.M. 'De Bir Ermeni: Berç Türker-Keresteciyan (1870-1949) Sabancı Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans İngilizce,2005
- Eşki, Mehmet Alpaslan, Türk Milliyetçiliğinin Oluşum Sürecinde Osmanlı Dışı Unsurların Etkisi; Rusya Örneği, Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 6 Sayı 12 • Aralık 2016, Ss. 16-37.
- [Http://Sam.Baskent.Edu.Tr/Belge/Montro_Tr.Pdf](http://Sam.Baskent.Edu.Tr/Belge/Montro_Tr.Pdf), Boğazlar Rejimine İlişkin Olarak, Montreux'de 20 Temmuz 1936' Da İmzalanan Sözleşme
- [Http://Www.Atam.Gov.Tr/Dergi/Sayi-61/Arsiv-Belgeleri-İsiginda-Sancak-Hatayin-Bagimsizlik-Surecinin-İlk-Asamasi-Ve-Turkiye](http://Www.Atam.Gov.Tr/Dergi/Sayi-61/Arsiv-Belgeleri-İsiginda-Sancak-Hatayin-Bagimsizlik-Surecinin-İlk-Asamasi-Ve-Turkiye)
- Karakaş, Mehmet, Türk Ulusçuluğunun İnşası, İstanbul, Vadi Yayınları, 2000
- Lavon Panos Dabagyan, Berç Keresteciyan “Türker” Efendi'nin Asıl Kimliği, 29 Mayıs 2013, Önce Vatan Gazatesi,

[Http://Www.Oncevatan.Com.Tr/Berckeresteciyanaturkerefendininasil-Kimligi-Makale,29570.Html](http://www.Oncevatan.Com.Tr/Berckeresteciyanaturkerefendininasil-Kimligi-Makale,29570.Html)

Turan Orhan, Afyonkarahisar Milletvekili Berç Keresteciyan; Türkiye'nin İlk Azınlık Milletvekili,Aytam,Afyon,31mart2007,
[Http://Www.Aytam.Org.Tr/Index.Php?Option=Com_Content&Task=View&Id=44&Itemid=43](http://www.Aytam.Org.Tr/Index.Php?Option=Com_Content&Task=View&Id=44&Itemid=43)